

CORESPONDENȚĂ SPECIALĂ DE LA
BERLIN

FRANZ WILLE

NEPUTINȚA ILUZIEI

Din punct de vedere politic, R.D.G. a devenit între timp ceva ce ține de trecut, dar în mințile oamenilor și în teatru ea va mai supraviețui multă vreme. În anul I al reunificării, vechea viață apare pe scenele (est) berlineze privită dintr-o perspectivă nouă: **Vila Tinerețea** de Georg Seidel, reprezentată în premieră absolută la Berliner Ensemble, și **John Gabriel Borkmann** de Ibsen, redescoperită la sala mică (Kammerspiele) a Teatrului German (Deutsches Theater) — iată două montări contemporane ce privesc înapoi.

Conform standardelor în vigoare pînă de curînd în fosta R.D.G., Norbert Neitzel ar fi avut toate motivele să fie mulțumit de sine. Posesor al unei case frumoase, respectat director de școală într-un mic oraș de provincie. Acolo a înființat o fanfară, a fost la un moment dat primar, iar soția lui este animatoarea unui cerc cu preocupări intelectuale. Acum copiii au crescut, iar Neitzel vinde «Vila Tinerețea» spre a se muta într-un bloc cenusiu dintr-un oraș mare. Cu nu prea mult timp în urmă a încercat să-și taie venele.

În ultima sa piesă, din care a rămas doar un fragment, Georg Seidel a plasat în centrul acțiunii un om din generația de mijloc. În persoana lui Neitzel naufragiază un cetățean onest al acestui stat, un monument al bunei-credințe, care joacă șah și face colecție de timbre, un tovarăș conștiincios, care s-a pierdut fără scăpare în labirintul iluziei socialiste. Fostul om de succes al statului între timp desființat e jucat de Hermann Beyer. Se ține drept, se mișcă stingaci, încordat, stînd mereu, nervos, la pîndă, cu o ușoară roșeață fizică în obraji, frecîndu-și tot timpul mîinile sau trîgînd dintr-o pipă stînsă: o concentrare milimetric calculată asupra cîtorva atitudini, care rezumă destul de exact dilema lui Neitzel — închis într-un corp încovoat-contorsionat, din care nu există nici o ieșire. Întemnițat în sine însuși, pe viață.

Mizanscena lui Fritz Marquardt este de o înaltă măiestrie; el conduce actorii conform unui desen strict, apropiat de rampă. Scenele lui Seidel sînt celebrate într-o agreabilă lentoare; pe scena aproape goală, tovarășii sînt dezgropați

din epoca închiderii între ziduri, sînt denudați. Ei vorbesc pe un ton uluitor de continuu, calculat, de parcă s-ar fi gîndit cu ore înainte la ceea ce au de spus. Convențiile dialogului realist nu sînt jucate excesiv de scrupulos, actorii stau aproape nemișcați pe scenă, bine înfipti în rîncedul provincialism al personajelor.

După pauză, soarta își grăbește cursul. Neitzel s-a mutat și află de la noii vecini, ucigător de bine-intenționați, ce înseamnă ca puterea să emane zilnic de la popor. Soția lui moare de supărare, iar la înmormîntarea din sat se strînge încă o dată vechiul cerc. Dincolo de fațadele fragile ale comunității, vidul de gînduri și sentimente e tot mai greu de cuprins cu privirea. În final piesa însăși se descompune. Georg Seidel nu a putut s-o încheie înaintea morții sale, survenită în iunie 1990, astfel că drama, defibrată, rămîne la faza de observație. În fragment se încheie povestea unui stat desființat, care multora le-a lăsat moștenire perplexitatea.

Și **John Gabriel Borkmann** a lui Ibsen, scrisă acum aproape 100 de ani poate spune multe despre contemporaneitate. De aceea, ea nu are nevoie de o actualizare ostentativă. Povestea unui om puternic odată, care nu voia decît binele poporului său și care a comis, de aceea, delict de dezastruoase pe cînd era aproape ministru, această poveste arhicunoscută în Berlinul răsăritean nu reclama, acolo, o istorisire amplă ci un comentariu pătrunzător.

Regizorul Frank Castorf ne arată, cu distanțare ironică dar nu fără compătimire, o viață ratată: din ambiție profesională, bancherul odinioară plin de succes Borkmann se însoară nu cu iubita sa din tinerețe, Ella Rentheim, ci cu sora ei geamănă; dintr-o încredere oarbă în progresul mineritului și al societăților pe acțiuni, a deturnat fondurile băncii. Urmează închisoarea și, în final, opt ani de iad casnic mut alături de prea-onorabila și prea-cinstita lui soție.

Borkmann s-a autoîntemnițat în angrenajul căsniciei și carierei, al renunțării la iubire și al resentimentului față de familie. Camera lui (decorul, Peter Schubert) ilustrează complicata situație: omul trebuie să urce spre ea precum ar urca pe un podium, dar podeaua este un plan înclinat; fereastra din fundal, enormă, susținută de drugi metalici, este impozantă din punct de vedere tehnic și este totodată grilaj de celulă, turn de veghe și ieșire de salvare. Fostele utopii ale lui Borkmann au conspirat împotriva lui în modul cel mai infam.

În această situație, Horst Lebinsky — în frac sub un larg halat de casă — manifestă stăpînire de sine, dar care nu e aceea a delincventului financiar de tip occidental, cunoscută în toată lumea. Acest ins inteligent și aflat în plină ascensiune bea berea direct din sticlă și e lipsit de eleganța omului de lume. Din cînd în cînd survin deficiențe de concentrare: alunecă adesea deasupra situației, privește țintă, prăbușit, de la fereastra lui, își observă morocănos nevasta și mormăie provocări descuminate. Prin puterea iluziei, el trăiește în mai multe lumi, pe care Lebinsky le alternează scurt ca pe niște măști de carnaval: vizionar sau erou de local, strateg sau mic-burghez, tot și nimic — un profil impresionant al lipsei de fizionomie.

Tinerii vor să plece — nimic de mirare. Fanny Wilton, «femeia de lume din vecinătate», cu care fiul lui Borkmann, Erhart, își va părăsi părinții, nu mai are, în acest spectacol, nimic din effluviile perverse ale budoarului interzis, ci este o tînără femeie dornică de viață într-o splendidă rochie decoltată, o epicuriană ce rîvnește la un tort cu frișcă la fel cum rîvnește la Erhart. Iar fiul disident al lui Borkmann, chemat de tată, în fraze incredibile, la o nouă cooperare, răspunde, între rîs și plîns: «Eu vreau să trăiesc, nu să muncesc».

După moartea lui Borkmann, Castorf găsește un nou deznodămînt, foarte aluziv. E proiectat un film comic cu o urmărire nebunească între un bătăran greoi și un iepuraș sprinten. În final, iepurele scapă și o ia la fugă în lungul unei străzi, spre necunoscut. Oare ce-l așteaptă acolo?

În românește de
ALICE GEORGESCU